

Slovenski dom

Stev. 236

V Ljubljani, torek 17. oktobra 1939

Leto IV

Prvi večji nemški napad na Francoze

Ob Mozeli so se Francozi najprej umaknili, nato pa z minami pognali nemške oddelke v zrak in postojanke spet zasedli. — Nemške izgube znašajo 1000 mrtvih mož, 20 težkih tankov

Pariz, 17. oktobra. o. Nemške čete so včeraj izvedle silovit napad 4 milje vzhodno od Mozele. Zavzele so opazovalne francoske postojanke na Schneebergu in prodrle celo v v Apach, ki leži v bližini luksemburške meje. Francozi pa so imeli te postojanke podminirane. Spustili so Nemce naprej, potem pa zažgali mine ter tako ustavili nemško prodiranje. Pod zaščito svojega topništva so zavzeli spet vse postojanke. Nemci so imeli okrog 1000 mrtvih in 20 njihovih tankov je bilo pri napadu uničenih.

Včeraj francosko uradno poročilo z bojišča se glasi: Nemške čete, podprte od topništva, so danes jutraj prešle v napad na odseku v neposredni bližini Mozele in sicer z vzhodne strani. Napad je bil na bojišču, dolgem 10 km. Nemške čete so zavzele hriboček Schneeberg, kjer so bili naši malostrelni oddelki za opazovanje, zavarovani z minami. Pod našim ognjem pa je bil tam sovražni napad ustavljen tako, da se je moral sovražnik celo umakniti severno od Apacha, kamor je za kratek čas prodril.

Pariz, 16. okt. Kakor so pričakovali, so Nemci včeraj jutraj izvedli svoj prvi veliki vojni napad. Ne gre več za manjše napade s slabimi oddelki, ampak za operacijo dokaj velikega obsega na fronti kakih 6 km z znatnimi oddelki pehote in topništva.

Ta del fronte se raztega v odseku vzhodno od Mozele, tik vzhodno od njenega toka. To je že od začetka sovražnosti bila najbolj občutljiva točka, kjer so nasprotniki pogosto trčili drug ob drugega v manjših krajevnih operacijah. Ravno tod se je bilo Nemcem posrečilo epričo ugodnega ozemlja vdreti na francoska tla, a jih je bil protinapad takoj spet pregnal. S tem protinapadom so takrat Francozi osvobodili svoje ozemlje in udri na nemška tla do vasi Perl na cesti v Borg. Z drugim napadom pred 14 dnevi so se Francozi tam polastili majhnega gozda. V tem odseku so bili običajni manjši napadi patrol in praeke topništva.

Nemški napad v tem področju ni presenetil francoskega poveljstva. Zadnje dni je bil ta odsek prizorišče mrzličnega zbiranja nemških čet. Ob koncu prvega tedna oktobra je nemško težko topništvo hudo obstreljevalo francosko zaledje, posebno vasi Rutroff ob Mozeli med Sirgom in Apachom. Prav tako so Nemci v tem odseku konec preteklega tedna izvedli hude napade, da bi dobili kaj ujetnikov in od njih kakšne podatke za nemški generalni štab. Toda ujeli niso niti enega Francoza.

V pričakovanju neizogibnega napada je francosko poveljstvo ukrenilo vse varnostne ukrepe in

odredilo izpraznitev prednjih postojank. Poudariti velja, da fronta v ničemer ne spominja na razmere, s katerimi so se seznanili vojaki v času jarkovne vojne v letih 1915 do 1917. Postojanke ne tvorijo na obeh straneh nepretrgane črte jarkov, temveč položaje, ki so pogosto odtrgani drug od drugega, ki pa medsebojno obvladujejo ozemlje z ognjem avtomatskega orožja. — Zavzetje vrhov Schneeberga se je imelo izvršiti skoraj brez boja, ker so Francozi te opazovalne postojanke že poprej izpraznili. Toda napadalcu so imeli nevšečnosti zaradi svojih vojnih priprav, namreč zaradi min, ki so jih tako pogosto uporabljali sami, da

bi onemogočili francosko prodiranje. Ta linija, dolga 6 km in raztegača se od Mozele, linija, ki velja kot prizorišče nemškega napada, je nekakšna visoka planota z vrhom Schneeberga kot najvišjo točko. Vas Apach, kjer je po včerajšnjem francoskem komuniqueju sovražni napad za trenutek uspel, leži ob izlivu majhnega potoka v Mozele. Apach leži tik ob meji in je bil pred vojno carinsko mesto na veliki cesti Thionville—Trier. Napadalcu so se pod francoskim ognjem morali umakniti severno od vasi na vrhove, ki leže na nemških tleh. Francosko ozemlje, ki je bilo nekaj časa ogroženo, je tako ostalo nepoškodovano

Vedno boljše razmerje med Anglijo in Italijo

Ob prihodu novega italijanskega poslanika v London napovedujejo končno ureditev vzajemnih odnosov na novi podlagi

London, 17. oktobra. o. Danes bo novi italijanski poslanik na angleškem dvoru Bastianini uradno obiskal angleškega zunanjega ministra lorda Halifaxa. Obisk ne bo zgolj vljudnostnega značaja, marveč bo italijanski zastopnik v razgovoru poudaril točno italijansko stališče v sedanji vojni ter želje, ki jih ima italijanska vlada do Anglije.

Rim, 17. oktobra. m. V zvezi z odhodom novega italijanskega veleposlanika v London Bastianinija, italijansko časopisje znova poudarja veliko in pomembno vlogo Italije kot države, ki ni vmešana v evropsko vojno. Časopisje objavlja obširna poročila o Bastianinijevem prihodu v London ter o mnenju, odnosno ugotovitvi angleških krogov, da je Bastianini prinesel s seboj Mussolinijevo poslanico, ki baje vsebuje njegove poglede glede svetovnih vprašanj. Istčasno poudarja časopisje vedno večjo važnost nevtralnih držav, češ da edino te še lahko rešijo položaj.

Rim 17. oktobra. m. Italijanski uradni krogi

poudarjajo v zvezi z raznimi vestmi, da bi Italija posredovala za mir, to, da Italija ne bo prevzela v doglednem času prav nobene pobude ali pa celo vloge posredovalca. Italijanskemu časopisju ni nič znanega, da bi Bastianini odnesel s seboj v London nove italijanske predloge za Anglijo, pač pa objavlja časopisje glede tega samo tisto, kar ugiba iz angleških časopisov. Poudarja pa tudi obširnost in toplino člankov, s katerimi je londonsko časopisje pozdravilo prihod novega italijanskega veleposlanika v London.

Angleški časopisi z zadovoljstvom omenjajo, da je Italija poslala v London enega svojih najposobnejših diplomatov. Objavljajo časopisi svoječasno Chamberlainovo izjavo o zadovoljstvu upravičenih italijanskih zahtev. To omogoča končno ureditev razmerja med Italijo in Anglijo na novi podlagi. Prav zato tolmarijo v Rimu slovesen sprejem Bastianinija v Londonu pomembneje kakor pa običajne take diplomatske sprejeme.

Podpis turško-ruske črnomoške pogodbe odložen

dokler Sovjeti ne sprejmejo turških pogojev glede Balkana in vojnega sodelovanja z Nemčijo

Moskva, 17. oktobra. o. Turški zunanji minister je bil včeraj spet sprejet pri sovjetskem zunanjem ministru Molotovu in imel z njim razgovor, ki je trajal dve uri in pol. Posvet je veljal turško-ruski pogodbi o vzajemni pomoči na Črnem morju. Po večernem posvetu med ruskim in turškim zunanjim ministrom izjavljajo, da podpis pogodbe ni mogoče pričakovati ta teden.

(Slovenski narod č. od sobote dalje uradno poroča o podpisu pogodbe in o odhodu turškega zunanjega ministra iz Moskve. Op. ur.)

Zavlaščevanje pogajanj med Rusijo in Turčijo pripisujejo dvema razlogoma:

1. Turčija hoče od Sovjetske Rusije dobiti jasna zagotovila, da bodo Sovjeti spoštovali sedanje stanje na Balkanu ter nevtralnost balkanskih držav. Pri tem gre za Romunijo, ki se boji, da ji bodo Sovjeti skušali vzeti Besarabijo. Turški zunanji minister nastopa v Moskvi kot zastopnik vseh balkanskih držav.

2. Turčija je pripravljena skleniti črnomoško pogodbo s Sovjeti samo pod pogojem, da ta pogodba ne bo nasprotovala turškemu obveznostim do Anglije in Francije. Zaradi tega se mora Sovjetska Rusija obvezati, da ne bo vojaško pomagala Nemčiji v sedanji vojni. Edino pod tem pogojem se Turčija obveže, da ne bo pustila tujih, to je francoskih, angleških ali italijanskih bojnih ladij skozi Dardanele.

Ker so Dardanele nezavzetne in predstavljajo ključ do Črnega morja in do ruskih petrolejskih vrelcev pod Kavkazom, bi od sklenitve črnomoške pogodbe imela korist zlasti Rusija. Zato se Turčiji nikamor ne mudi in lahko čaka tako dolgo, da bodo Sovjeti pač sprejeli njene pogoje.

Moskva, 16. okt. Turško kmetijsko odposlanstvo je zapustilo Moskvo. V Rusijo je prišlo samo zato, da bi ogleda sovjetsko kmetijsko razstavo. Njen odhod ni v nobeni zvezi s potekom sovjetsko-turških pogajanj.

Napad nemških bombnikov na Edinburgh

4 nemška letala izgubljena - Napad ni povzročil nikake škode

London, 17. okt. o. Skupina nemških bombnikov je včeraj popoldne poskusila izvesti napad na mornariška oporišča ter industrijska središča pri Edinburghu v severni Angliji. To pot se je nemškim letalom prvič posrečilo približati angleški obali, toda napad ni uspel.

Angleško mornariško, letalsko in vojno ministrstvo so objavila v skupnem poročilu te-le podrobnosti o včerajšnjem poletu nemških letal nad škotsko obalo:

Nemški napad je veljal britanskim ladjam v Firth-of-Forthu. Udeležilo se ga je 12 nemških letal. Nobena ladja ni pomembneje poškodovana. Neka bomba je opazila križarko »Southampton« in prizadejala neznatno škodo na klunu ladje. Pri tem se je potopil admiralski čoln in pomožna ladja. Drobci bombe so ranili 3 ljudi na tej ladji. 7 pa na križarki »Edinburgh«. Neka druga bomba je priletela blizu rušila »Mohawk« in ranila 25 ljudi na krovu. Od 12 ali največ 14 letal, ki so sodelovala pri napadu, so Nemci izgubili najmanj 4, in sicer tri v boju z britanskimi letali. To je bil prvi spopad med britanskimi in sovražnimi letali,

Trgovski sporazum med nami in Nemčijo

Belgrad, 17. okt. Včeraj so se s sporazumom končala nemško-jugoslovanska trgovinska pogajanja. Ta pogajanja so potekala v okviru gospodarskih posvetov, ki jih je Nemčija začela z nevtralnimi državami, da bi si iz njih preskrbela blago, ki ga ne more uvažati po morju.

O pogajanjih in o sklepu sporazuma je izšlo skupno uradno poročilo, ki pravi, da sporazum ureja vse izmenjavo blaga med Nemčijo in Jugoslavijo za bodoče leto. S tem sporazumom so bile odstranjene vse težave glede medsebojne trgovine in ne bo treba nobenih posebnih ukrepov. Z nemške strani bo omogočeno plačevanja jugoslovanskega blaga deloma z nemškimi izdelki in z izvozom.

Ob podpisu sporazuma je dal izjavo tudi naš zunanji minister dr. Cincar Marković in poudaril splošno prijateljsko sodelovanje med obema državama. To sodelovanje služi odstranitvi nesporazumov in s tem miru.

V Belgrad je odpovala tudi italijansko trgovsko zastopstvo, ki se bo posvetovalo o novi ureditvi gospodarskih odnosov med Jugoslavijo in Italijo.

Pred nadaljevanjem pogajanj med Finsko in Sovjeti

London, 17. okt. o. Pogajanja med Sovjetsko Rusijo in Finsko, ki so bila začasno prekinjena, se bodo nadaljevala v nekaj dneh, ko se bo povrnil finski zastopnik Pasikivi z novimi navodili svoje vlade v Moskvo. Finske oblasti so izpraznile otok Hogland, kar bi pomenilo, da bo finska vlada sprejela sovjetske zahteve, v katerih Sovjeti zahtevajo otok Hogland za svojo vojaško uporabo.

V zvezi s sovjetsko-finskimi pogajanjmi izjavljajo v poučenih krogih, da ni nobenih vzrokov za otežčenje teh pogajanj. Zato je možno, da se bo Pasikivi čimprej odpeljal v Moskvo in pogajanja nadaljeval.

Pasikivi je včeraj dopoldne takoj po vrnitvi iz Moskve konferiral z zunanjim ministrom Erkom, takoj nato pa s predsednikom vlade in več ministri. Včeraj popoldne se je vlada sestala na sejo in je Pasikivi podal poročilo o moskovskih razgovorih.

22 nemških podmornic do zdaj potopljenih

Pariz, 17. okt. Ob torpediranju treh francoskih trgovskih in potniških ladij je izgubilo življenje 8 oseb. Generalni komisariat za informacije je izdal s tem v zvezi sledeče obvestilo: Z ladjo »Bretagne« je izginilo 5 oseb od posadke ter 2 potnika 3. raz. Rešeni so se izkrcali v najbližjih pristaniščih. Na lovrni ladiji »Louisiana« je bil ubit drugi kapitan. Na ladiji »Emile Nunget« pa je bila rešena vsa posadka. Med torpediranjem teh ladij je bila uničena sovražna podmornica. Vsega je zdaj uničenih 22 nemških podmornic.

Ogenj v palači Viktoriji

Danes dopoldne po 10 se je iz stanovanja v prvem nadstropju v palači Viktoriji nad lokalom »Daj-damac« pričel valiti gost dim. Ljudje so ogenj pravčasno opazili in ga pričeli gasiti. Pokranci so bili tudi ljubljanski poklicni gasilci, ki pa so prav hitro opravili svoje delo in odstranili nevarnost. Škoda v stanovanju je precejšnja.

Hitler piše Stalinu

London, 17. okt. Londonski radio poroča, da je danes odposlal Hitler posebnega odposlanca v Moskvo s pismom za Stalina. O vsebini tega pisma ni znano, pač pa pravijo v političnih krogih, da je Hitler sporočil Stalinu o nadaljnjih nemških namerah.

London, 17. okt. o. Iz Kaunas poročajo po poročilih, ki so prispela tja iz Berlina, da je nastalo na zadnjem setanku med hitlerjevskimi voditelji in vojaškimi poveljniki nasprotje. Do tega nasprotja je prišlo zaradi sodelovanja Nemčije z Moskvjo.

Boji z narodnim socializmom na Madžarskem

London, 17. okt. o. Londonski radio poroča, da se je začela na Madžarskem velika razgibanost med nemškimi narodnimi nacionalisti. Madžarske oblasti so bile prisiljene sprejeti razne ukrepe proti njim. Po poročilih iz Budimpešte, so oblasti do sedaj aretirale nad 1400 Nemcev. Voditelji madžarskih narodnosocialističnih strank so pobegnili na Dunaj.

Kakšne koristi imata Anglija in Francija od vojne na Poljskem

Uradno angleško poročilo o skušnjah ob zlomu poljske države

London, 17. oktobra. o. Angleško informacijsko ministrstvo je izdalo naslednje poročilo: Nemška propaganda skuša dopovedati svetu, da sta Anglija in Francija Poljsko zastoj žrtvovali in da njeni poljske vojske niso v ničemer pomagali njuni stvari. Te trditve so docela netočne. Poljska je v znatni meri pomagala h končni zmagi Anglije in Francije in sicer:

1. Število nemških mrtvih in ranjenih vojakov, ki so padli v bojih s poljsko vojsko je dosti večje, kakor pa je povedal Hitler v svojem odgovoru. Posamezni nemški strokovnjaki ga cenijo na najmanj 150.000 mož. To število je znatno v začetku vojne, ki bi utegnila biti dolga.

2. Ravnotako so velike stvarne izgube nemške vojske v bojih na Poljskem. Pri enem samem napadu so Nemci izgubili 83 tankov na ozki fronti, 100 tankov pa je bilo uničenih ob zmagovitem protinapadu zmagovitega general Sosnowskega pri Lwovu 16. septembra. Ravnotako so znatne izgube nemškega letalstva. Poraba bencina, najvažnejšega nemškega uvoženega predmeta je bila ogromna.

3. Ker je Nemčija morala zaradi poljske vojske imeti na vzhodu 66 divizij, je lahko Francija v miru in brez ovir do konca izvedla svojo mobilizacijo.

4. Ker je Nemčija morala zbrati večino svojega letalstva na vzhodnem bojišču, je Poljska s tem v veliki meri zagotovila varnost prevoza angleške vojske v Francijo.

5. Vojna na Poljskem je dala Angležem in Francozom važne podatke o nemškem vojskovanju, zlasti glede uporabe letalstva, tankov in motoriziranih enot.

6. Pri bojih na Poljskem se je pokazalo, da nemška pehota ni bila sposobna napredovati proti poljskim položajem brez podpore tankov, čeprav so poljske postojanke bilo zelo šibke. To je dalo veliko razmišljanja nemškemu poveljstvu, ki ve, da je Maginotijeva črta po svoji utrditvi in oborožitvi naravnost strašna. Čeprav je Poljska imela malo orožja proti tankom, se je pokazalo, da je to orožje zelo uspešno, zaradi česar je bila morala nemškega moštva pri tankih zelo prizadeta.

7. Junaška obramba Varšave, Modlina in drugih krajev je dala svetu primer najvišjega poguma v obupnih okoliščinah. Ta primer bo služil francoski in angleški vojski na zahodnem bojišču. Zavezniško poveljstvo je bilo ves čas jasno, da je treba zmago Poljakov doseči ne na njihovem ozemlju, marveč z vojaškimi akcijami zaveznikov.

Nemcev iz južnovzhodne Evrope za zdaj ne bodo selili na Poljsko

Prve skupine Nemcev iz baltičkih držav prihajajo v Gdansk

Berlin, 17. oktobra. m. Zaradi vesti, ki so se razširile v tujini, da namerava Nemčija po končani izselitvi baltičkih Nemcev začeti tudi s preseljevanjem svojih manjšin iz južnovzhodne Evrope, so na odločujočem mestu povedali, da nemška vlada sedaj nima tega namena. Izseljevali bodo le tiste Nemce, o katerih menijo, da bodo najboljše za naselitev na Poljskem.

Nemce bodo naseljevali na zaplenjenih poljskih posestvih in na tisti zemlji, ki so jo ali pa še bodo morali Poljaki zapustiti. Nemška vlada ima načrt, da bo velike skupine poljskega prebivalstva iz Šlezije in drugod preselila v Nemčijo, kjer bodo Poljaki morali delati po tovarnah. Do zdaj je bilo iz Poljske poslanih že kakih 800.000 ljudi, ki bodo zaposleni v Nemčiji kot poljski in industrijski delavci. Ti delavci ne bodo uživali

tistih socialnih pravic kakor nemško delavstvo. Plačilo za delo bodo dobili v obliki prehrane in obleke.

Gdansk, 17. oktobra. o. Celotno število Nemcev, ki se bodo morali preseliti iz baltičkih držav, znaša 40.000. V Gdansk in v bivšem poljskem pristanišču Gdini je že vse pripravljeno za sprejem prvih skupin baltičkih Nemcev. Iz Gdini se je zaradi tega moralo izseliti vse poljsko prebivalstvo, kar ga je po silovitih bojih še ostalo pri življenju.

Včeraj je v Gdansk priplula prva skupina nemških izseljencev iz Litve po številu 349 ljudi.

Zahtevajte povsod naš list!

Knut Hamsun, pesnik evropskega severa

Drobne zgodbe, ki govore o pisanem, čudaškem življenju velikega norveškega umetnika

Pred kratkim je praznoval slavn norveški pisatelj in imetnik Nobelove nagrade Knut Hamsun osemdesetletno rojstvo. Ob tej priložnosti so prinesli listi nekaj zanimivih zgodb iz Hamsunovega osebnega življenja.

Hamsun ne ve za svoj rojstni dan

Ko je bil Knut Hamsun še čevljarji vajenec, ni imel prav gotovo nobenih priložnosti, da bi slavil svoje rojstne dneve. Šele v štiridesetem letu je dosegel prvi književni uspeh in takrat je proslavil tudi rojstni dan in to kar trikrat.

Pisatelj je bil prepričan, da je bil rojen 1. avgusta 1860. leta, v cerkvenih knjigah so pa našli, da se je rodil 4. avgusta in to spet ne v letu 1860, temveč eno leto popreje. Pisatelj njegovih življenjepisov piše vedno, da je bil rojen 4. avgusta 1859, toda še danes ne ve nihče, niti on sam, točen kraj rojstva: ali se je rodil v Lomu, ali v Vaageju.

Nekoč so vprašali o tem Hamsuna. Odgovoril je, da bi se šele tedaj odločil, če bi se — kakor v Homerjevem primeru — sedem mest potegovalo za čast, da so njegova rojstna mesta.

Obisk o polnoči

Veliki švedski humorist Engström je bil eden od redkih prijateljev, ki so Hamsuna smeli obiskovati v njegovi veliki samotni. Engström je tudi pred kratkim praznoval sedemdesetletnico rojstva. Ob tej priložnosti je povedal, kako je spoznal pesnika »Pana«.

Engström je v zimi leta 1898 prišel s svojim prijateljem finskim pesnikom Hagelstamom v Helsinkij, kjer je izvedel, da je v mestu Knut Hamsun z ženo; Hamsun je takrat nameraval odpotovati skozi Rusijo v Turčijo. Engström je hotel na vsak način spoznati velikega samostojarja. Nič ni pomagal, da so mu njegovi spremljevalci odsvetovali polnočni obisk pri zakonskem paru.

»Če je Hamsun tak, kakor se prikazuje v svojih knjigah, mi prav gotovo ne bo zameril nočnega obiska.«

Gostilniška vrata so bila zaprta, hiša ni imela nobenega zvoncev tako, da jima ni ostajalo nič drugega, ko da skočita čez zid in potrkata na okno. Ravno, ko sta se vzpenjala čez zid, priteče stražnik in že vpraša, kaj delata. Prijatelja sta imela srečo: stražnik je znal švedsko in izkazalo se je, da je navdušen oboževalec Hamsuna.

Takoj je pomagal prijatelja in potrkali so na okno. Zaspan glas se je oglašil in začel preklinjati nočne budilce, ko je pa trojica odgovorila, da bi radi popili s pesnikom kozarec groga, jih je Hamsun vesel povabil v sobo. Iz enega kozarca groga jih je nastalo veliko več — nato veliko prijateljstvo, ki traja že štirideset let.

Življenje ni pesem

Mladi Hamsun je tudi v Ameriki poizkušal svojo srečo in to najprej kot kočijaž pri konjskih tramvajih v Old Halsted Streetu v Čikagu. Konj se seveda ni mogel pritoževati nad svojim vodnikom, ki je delil z njim kruh in ga pokrival s svojimi plaščem. Pač pa so potniki godrnjali, ker je bil kočijaž vedno zamišljen v žepno izdajo Euripida in je vedno pozabljajl ustaviti konja na postajališčih. Zaradi tega je bil kmalu odpuščen iz službe. Nekaj let pozneje, ko je postal v Nemčiji in Norveški zelo bran pisatelj, je izšel nekega dne v »Revue Bleue« v Parizu naslednji oglaš:

»Eden najbolj čudaških norveških pisateljev bi rad prišel za nekaj časa v Pariz, kjer bi se rad naučil francoskega jezika. Nima sredstev, zato išče službo v kakšni veliki trgovski hiši kot prodajalec, v najhujšem primeru gre tudi za natakarja v veliko kavarno. Za gospoda Hamsuna ni takšno delo nič novega, ker je slične posle opravljal v Bostonu.«

Danes bi se seveda osemdesetletni pisatelj ne odločil za takšen oglaš, ker bi časopisi napisali kaj drugega o njem.

Rodbina umetnikov

Knut Hamsun živi že dolgo let osamljen na svojem posestvu Norholemu v južni Norveški, v bližini Grimstadta, kjer je preživel Ibsen svojo nesrečno mladost.

Zanimivo je, da je njegova druga žena Marija Hamsun tudi napisala knjigo »Pravljice za otroke«, v kateri so Hamsunovi otroci glavni junaki in bralci obnem. Šele, ko je pisatelj videl in se prepričal, da ima to delo njegove žene literarno vrednost ga je izdal in tako so otroci vsega sveta zabavajo pri branju doživljajev Hamsunovih otrok. Knjiga je prevedena tudi na slovenščino.

Že nekaj časa se udeležuje v književnosti Hamsunov sin Alfrid. Njegov brat Tore je inženir, starejša hčerka je filmska igralka, mlajša Cecilija slikarka. Samotno je na posestvu, otroci so odšli v svet, pa vendar se ne zadosti za pisatelja, ki je dal zidati za sebe hišico, kjer stanuje osamljen pri svojih knjigah in kjer ponoči dela.

Finska - dežela gozdov, jezer, svetovnih rekorderjev in ... brez zločincev

Središče vsega mednarodnega zanimanja je v današnjih razburkanih dneh mala Finska. Po zelo važnih diplomatskih pogodbah med Rusijo in drugimi vzhodnobaletskimi državami je Sovjetska Rusija sporočila Fincem, naj pošljejo v Leningrad svoje opolnomočene predstavnike zaradi zelo važnih razgovorov. Trenutno ti razgovori med obema državama ravno potekajo in vzbujajo zaradi Estonske, Letonske in Litve še večjo zaskrbljenost pri vseh Skandinavskih državah. Prišlo je celo tako daleč, da se je čutil ameriški predsednik Roosevelt prisiljen posredovati v Moskvi v korist Finske.

O tej deželi gozdov, jezer in športnikov, o deželi, kjer zločincev skoro ne poznajo, piše poljski častnikar Josip Raciminski naslednje:

Skozi okno aeroplana gledam ognjeni odsev sončnega zahoda. Pod menoj je mala Estonska raztegnjena kot kak jezik. Na desno, v megli, kjer umira dan, leži Leningrad in morsko oporišče Kronstadt. Že smo nad morjem. Finski zaliv, ki loči Estonsko od Finske, je širok približno osemdeset kilometrov. »Skok« z aeroplanom iz aerodroma Talin v Helsinkij ne traja niti trideset minut. Svoje dni je pozimi za to pot v zamrznjenem morju rabil ledolomilec več kot devet ur.

Rdečkasta svetloba zahajajočega sonca se odbija na oknih hiš v Helsinkih. Niti v eni hiši ne gori električna luč in neosvetljeno so tudi vse ulice v Helsinkih. Samo napisi svetlobnih reklam se svetijo v prosodni večer. Čeprav se že bližajo svetle polarne noči h koncu, je današnji večer v avgustu še vedno svetel. V juniju in ju-

Pisec „Pana“ piše samo v temi

To mu je najbrže ostalo še iz njegovih mladih dni, ko je moral podnevi delati, da ni zaslužil niti za najpotrebnejše in ni imel denarja niti za svečo. Še danes pri nočnem delu ne uporablja elektrike.

Sam pravi, da piše vse v popolni temi, kar koli mu pride na misel in, da ima prave misli samo ponoči. Zjutraj uredi papir, ki leži naokoli in se poskuša jasneje izražati.

Hamsun se ni mogel privaditi na pisalni stroj, niti na pomoč kakšnega tajnika. Desna roka mu drhti, da skoro ne more pisati; z levico vodi desno roko in piše počasi besedo za besedo v popolni temi.

Pred petdesetimi leti je izšla njegova knjiga »Glad«, s katero se je takrat Hamsun proslavil. Takratni urednik danskega časopisa »Politiken«, Edvard Brandes, je kasneje pripovedoval zanimiv primer. V njegovem uredništvu se je takrat prikazal mlad človek z rokopisom, predolgim za novelo in prekratkim za roman v nadaljevanju.

Urednik ni bil izdajatelj, zato ni vedel kaj bi z rokopisom. Vseeno pa ni mogel odsluviti mladega človeka, posebno, ko je videl njegov čudni pogled.

Da pogled ga je zasledoval, še ko je obiskovalec odšel; neprestano je moral misliti nanj. Tako je poslal s pošto pisatelju deset kron. Potem je začel brati rokopis. V romanu »Glad« išče neki pesnik delo, zvečer pride zmujen od dolgega brezuspešnega iskanja domov lačen v sobo, kjer ni spal že nekaj noči, ker ni imel za stanarino. Pred vrati najde pismo, da so njegov rokopis sprejeli in mu zato pošiljajo deset kron. Lakota, ki jo je mladi Hamsun tako v resnici preživil in tako živo opisal v svojem romanu, se je končala v življenju in v knjigi.

liju na Finskem sploh ne potrebuje elektrike. Ob desetih zvečer je na ulicah tako svetlo, da berejo ljudje lahko časopise.

Toda sedaj že čutimo, da se približuje jesen. Dreve, ki obkrožajo aerodrom zgrajen na kameniti ravnici, postaja že rumenkasto. To je prvi znak bližnje jeseni, ko se bodo finski gozdovi izpremenili v zlato in purpur. Aeroplan pristaja na aerodromu. Nekdo nam maha z roko in nas prijateljsko pozdravlja. V Helsinkih smo. Helsinkij je mesto, ki ni lepo, čeprav je državna prestolnica; toda bogato je.

Najdovršenejša prestolnica v Evropi

Vse uradne obveznosti opravijo uradniki zelo hitro. Prijazno se nasmehljajo stari carinik, ki je kot mornar objadral ves svet ... Do mesta imamo še osemnajst kilometrov. Otroci, ki so se s kolesi pripeljali iz mesta, da bi videli, kako bo pristal aeroplan, nam mahajo z rokami in se smejejo. Kmetje na vozovih, ki jih srečavamo na potu, nas prijateljsko pozdravljajo. Pred hišami, nad katerimi plapolata državna finska zastava, sedijo ljudje in se razgovarjajo. V ozračju čutimo mir in tovarštvo. Prav nič se ne čuti, da smo na Finskem, kjer so samo ljubeznivi, dobri in uslužni ljudje. Kako prijetno se človek počuti v takem ozračju, ko pride iz razburkane Srednje Evrope.

V Helsinkih imajo nove hiše, široka okna, vedno okrašena s cvetjem. Ena hiša je podobna drugi. Povsod vidimo čistost, red in blagostanje. Nikdo ne bi misli, da živi v Helsinkih samo kakih dvesto tisoč ljudi, kajti kraj napravlja vtis milijonskega mesta.

Ulice so široke in po njih se izprehajajo plavalasi fantje in dekleta z očmi, ki imajo barvo Severnega morja. V pristanišču, ki je sredi mesta, tuli stroj, ki izklada blago z ladij. Mladina igra v parkih žogo, starejši pa pazljivo gledajo tekmovanje.

Gospodarsko blagostanje

Na tisoče najlepših in najrazličnejših avtomobilov je na prostorih, ki so določeni za parkiranje. Pred restavracijami in slaščičarnami — vrste avtomobilov. Hoteli vedno polni. Niti v štirinajstem nadstropju »Torny-hotela« nisem dobil sobe. In v razkošni »riški gostilnici« nisem dobil praznega stola. Povsod se čuti blagostanje in bogastvo. Vsakdo, tudi navaden delavec, ima v svojem stanovanju kopalnico in električno ognjišče. Vsaka hiša ima telefon, kvalificirani delavci pa dostikrat avtomobil, ali motocikel s priklopcem. Toda vse to bogastvo ni izpremenilo ljudi. Ljudje so enostavni, dobri in prosti. Ostali so takšni, kakor so bili njihovi predniki, ki so se tod naselili.

Ženske v vseh poklicih

Vedno sem zadovoljen, kadar pridem na Finsko. Mirnost, ki jo čutim okoli sebe, me osrečuje. Grem v brivnico in se brez skrbi prepustim gospodinji, ki me obrije. Nato grem v finsko kopalnico. V vroči sobi težko diham in planem v hladni bazen, nato mi pa maserka s svojimi čvrstimi rokami pregnete mišice do kosti.

V kavarnah in gostilnicah ljudje ne sede dolgo: pojedjo in odidejo. Povsod strežijo ženske. V bankah, na cestni železnici, pri bencinskih črpalkah, povsod delajo samo ženske. Finska s svojimi tri in pol milijona prebivalci ima več kot petinpetdeset odstotkov žensk. Moški so strokovnjaki in delajo tam, kjer ženska zaradi težkega dela ne bi zmogla. Ženske srečujem v vseh poklicih. Tovarištvu moških in žensk pri delu je dalo ženskam iste pravice, kakor moškim. Ženske so profesorice na univerzah, ravnateljice v bankah in načelnice po ministrstvih. Finska ima tudi svojo vojaško žensko organizacijo. Vse to pa je povzročilo tudi negativne posledice. Žene se redko močijo in še manj rodijo. Služkinjo je težko dobiti. Ženska hoče delati v trgovini, v tovarni, kjer zasluži dnevno petdeset do devetdeset mark (približno toliko dinarjev).

Gozdovi - vir bogastva

Helsinkij je prestolnica Finske. Kdor hoče spoznati deželo, mora sesti v aeroplan in vsaj enkrat preleteti nad Finsko. Skozi okno vidite morje, gozdove, nato spet morje in spet jezera. Kjer se konča gozd, se začne jezero in kjer je obala jezera, tam se začne gozd. 57 odstotkov vse finske površine je gozd in več kot trideset odstotkov je jezer in močvirij.

Gozd ni za Finsko samo okras, ampak vir bogastva, prav tako kot so jezera vir energije za elektrifikacijo. Poleg velike gozdne industrije, ki je za Rusijo in Švedsko največja v Evropi, je na Finskem razširjena tekstilna industrija, metalurgija, ladjedelnic, mlekarstvo, živinoreja in tako dalje. Glavno bogastvo pa je vendar gozd in jezera s številnimi ribami.

Če izgubite denarnico, ste lahko brez skrbi ...

Če pustite na cesti svojo denarnico in se vrnete čez eno uro nazaj, jo boste našli na istem mestu nedotaknjeno. Prodajalec časopisov v kiosku, ki se odstrani, napiše listek in prosi, naj denar za časopis, dopisnice in slično ljudje spustijo v nabiralnik. Sobe v hotelih so odprte. Nihče ne ukrade ničesar. Ljudje neverjetno zapuajo drug drugemu in poštenje je izredno veliko.

Finci so preprosti ljudje. Svojo zemljo zelo ljubijo in so nepopustljivi takrat, kadar je v nevarnosti država in svoboda. Iz Švedske so privzeli vse, kar je lepo in moderno, v Ameriki so si izposodili racionalizem, smisel za trgovino in skrivnostni nasmehe večne mladosti.

Finska ima okoli tri in pol milijona prebivalcev, ki so vedno pripravljeni na obrambo. Mobilizacija pri njih ne zahteva veliko časa.

Tekači so najuspešnejši poslanihi Finske

V Helsinkih stoji na nekem trgu spomenik: »spomenik tekačev, pod katerim sta napisani samo dve besedi: »Pavao Nurmi«. Ti dve besedi pozna ves svet. To je poslanik Finske, svetovni prvak, ki je neverjetno lahko v svojem času zmagoval pri vseh tekmah, navduševal ljudi, ki so ga občudovali in dvigali visoko na jambor zmagoslavne zastave svoje države.

Ime Nurmi pozna še danes vse svet — mali Kitajec v Shanghaiju, pristaniški delavec v Buenos Airesu, obiskovalec kavarn na Kurfürstendammu, ali študent v Ljubljani. Za vse je Nurmi simbol nadežde, napora neke vrste športnega junaštva in romantike. Ime Nurmija je povezano z imenom Finske, ki jo prav zaradi Nurmija pozna ves svet.

1. avgusta 1936 sem pred mikrofonom na tribuni olimpijskega stadiona v Berlinu govoril svojim poslušalcem na Poljskem o svečanem odprtju olimpijskih iger. Med govorom sem zagledal pri maratonskih vratih belo zastavo s plavim križem in sem dejal:

»Sedaj prihajajo v stadion Finci. Mala država Finska, ki ima najboljše športnike na svetu.«

Stotisoč ljudi je vstalo na stadionu in pozdravljalo. Niti eden izmed vseh tekmovalcev, pri tem ne izjemam niti nemških tekmovalcev, ni bil pozdravljen s takim navdušenjem, kakor Pavao Nurmi.

Finska je za nas, ki živimo v dvajsetem stoletju, polnem dramatičnih dogodkov, tragičnih izprememb in vojn, simbolj pravičnosti in čistosti. Nekaj, kar je daleč in nedosegljivo ... Kadar mislim na Finsko, sem poln spoštovanja do tega naroda. Tako daleč je ta država in vendar tako blizu.

Francoska straža pred spomenikom padlih vojakov v zasedeni vasi nemškega Posaarja

Lojze Pajtlar:

BEG IZ TUJSKE LEGIJE

Med tem časom se mi je pripetila neereča. Ravno sem zgrabil tri opeke, ko je korporal še ves besen stal tik mene, a eta se mi dve na mah zdrobili. Začel me je zmerjati in mi groziti, da me bo dal z Rottierjem vred zapreti v poseben zapor; pa tudi mene se ni upal udariti.

Ko smo se zvečer vrnili v šotarišče, so nas za storjeno — upornost — nagnali, da smo morali teči okrog dvorišča. Ko smo se na povelje vsi upehani ustavili, so nam takoj razdelili večerjo. Ko je imel vsak skledo v rokah, so nas spet napodili v počasen tek in v teku so nam dovolili, da večerjamo.

Nismo še vsega pojedli, ko so nas ustavili, vzeli ekodele in nas postavili v dvojne vrste. Tedaj je prišel adjutant in začel klicati imena, ki jih je imel zapisana na lističu.

Med drugimi je poklical tudi mene. Tiste, katerih ni klical, so pa napodili v šotore. Nas, 11 po številu, so postavili v vrsto.

Ko se je obrnil adjutant do nas, nam je z zlobnim nasmehom povedal, da smo si danes zaslužili posebno nagrado. Poklical je podčastnika, ki sta nas odvedla

do posebnega, disciplinskega zapora. Ta je bil zidan.

Tam so vsakemu dali nahrbtnik poln peska. Teči smo morali potem v krogu okoli dvorišča toliko časa, da smo bili že čisto na koncu poti. Toda kadar je kdo opešal, so pognali z bičem tistega, ki je zaostajal, dokler nismo vsi pocpali na tla.

Nazadnje so nam po milosti vzeli nahrbtnike, vsakega polili z vodo in odgnali do zapora, kjer so nas zaprli v samice.

Komaj ene je podčastnik porinil v celico, sem takoj videl, da to noč prav gotovo ne bom nič spal. Celica je bila tako majhna, da sem lahko samo stal ali pa čepel. Tla so bila cementna in pa zelo hrapava. Tudi ni imela niti majhne odprtine, tako da sem že čez nekaj časa komaj dihal.

Začel sem obupno kričati in prosiiti, naj mi dajo vsaj dosti zraka, ki je bil od vročine že tako zatohel, poleg tega me je mučila še neznozna žeja. Od napora in vpitja sem tako oslabil, da sem se čisto skrčil in padel brž v omotico — kaj je bilo potem, ne vem.

Drugo jutro sem se prebudil šele ta-

krat, ko sem bil že zunaj celice in so me polivali z vodo. Vse eo nas odvedli čisto onemogle do kuhinje, kjer je vsakdo dobil kave, slanine in malo kruha. Drugi so bili med tem časom že odšli na delo.

A naših muk še ni bilo konca.

Sredi dvorišča so postavili veliko kad, polno vode. — Mi smo se morali postaviti okrog kadi. Sleči smo se morali do pasu, tudi kapo smo nam vzeli, nakar je vsakdo moral leči na tla in hrbet izpostaviti soncu.

Vseke pol ure smo se morali obrniti, tako da nas je sonce žgalo po obeh straneh. Za stražo so bili podnarednik in dva korporala z revolverji v rokah. Sonce me je tako ožgalo, da so se mi v dobri uri naredili veliki mehurji.

Bilo je strašno! Mislil sem, da bom na tem soncu znozel.

Med tem časom nismo smeli nič piti. Šele, ko je bila voda že čisto vroča, so nam dovolili, da gremo k posodi, toda piti ni smeli niti.

Opoldne, ko so se ostali vrnili, smo dobili isto hrano in dovolj vode ko ostali. Popoldne smo šli na delo.

Te muke so se ponavljale nekaj dni. Eden je dobil pri »ogrevanju« sončarico in je zaradi tega tudi umrl.

Čez nekaj dni nas niso več zaprli v poseben zapor, ker je bila določena za tja že nova skupina. Toda disciplinski zapor je imel še to posledico, da je dobil vsakdo, kdor je bil poslan tja, še mesec dni navadne ječe več.

Tedaj sem sklenil, da bom storil kar koli, samo da se rešim — tudi če me ubijejo.

Deseti dan zapora se je v moji skupini uprl Francoz Cadieux, ki so ga takoj ustrelili. Dogodek se je odigral takole:

Podnarednik mu ni dal miru in ga je neprestano tolkel z bičem. Cadieuxu je bilo nazadnje dovolj in ga je končno podrl na tla kakor vola. Podnaredniku eta pritekla na pomoč dva stražarja in začeli so se vsi trije ruvati. Ker je bil pa Cadieux zelo mačan, se mu je posrečilo oba podreti, podnaredniku pa je vzel revolver in ga na mestu ustrelil.

Prav takrat je prišel nadzorovatelj de- lo kapitan Rénard. Ko je Cadieux pobil še zadnjega stražarja na tla, je začel kričati:

»Vive la France!«

Siromaku se je zmešalo in začel je med vzklikanjem bežati proti oazi.

Za njim so začele streljati ostale straže, ki so bile precej oddaljene, vendar ga ni nihče zadel. Tedaj je ekocih kapitan k nekemu vojaku, mu vzel puško in pomeril.

Počilo je, Cadieux je zakrilil z rokami, se zagrabil za prsi in se zgrudil na tla.

Popoldne sem bil določen z desetimi drugimi tovariši, da grem kopat jamo za ubitega in še za onega, ki je umrl zaradi napora.

Ko smo bili z jamo gotovi, smo šli po mrliči. Zavili smo vsakega v odejo in ju

odnesli na pokopališče, kjer smo oba — žrtev in morilec — epustili v skupno jamo. Podnarednik, ki nas je spremljal, nas je samo kratko opozoril, kaj nas lahko doleti, če ne bomo pametni.

Ko smo odhajali, je še dostavil:

»Pa tudi brez tega umrje v zaporu 28 odstotkov jetnikov.«

Zvečer smo morali spet teči po dvorišču s peškom toliko časa, dokler nismo bili čisto mrtvi. Ustavili smo se, samo, da smo dobili večerjo, ki pa smo jo morali použiti spet v teku.

Ko smo drugi dan opoldne tekli s kosilom v roki in tako jedli, je priletel nad šotarišče aeroplan.

Bili smo tako raztrgani, da so kar vselej čunje od nas. Kakor hitro so podčastniki zasliali avion, so nas vse nagnali v šotore, kjer smo ostali toliko časa, dokler ni izginil.

Več jetnikov so govorili, da se boje, da ne bi tuji videli te francoske evinjarije. Zvedel sem, da je neki Anglež fotografiral jetnike v tistem trenutku, ko jih je pri delu pretepal z bičem podčastnik. Ker pa ga je eden opazil in naznanil, so mu aparati in slike vzeli, njega pa izgnali.

Pravili so tudi, da je neki Amerikane iz Legije velikemu dnevniku v Čikago poslal daljši članek o strahotah Colomb, Beecharja, toda kapitan je pismo cenzuriral in legionar je bil hudo kaznovan, češ da je izdajal — vojaške skrivnosti.